

Sprog på Castberggård

Sprog er en livsnødvendighed

Et godt sprog er afgørende for menneskets udvikling. Vi bruger sproget til at tale med, til at udtrykke os og til at skabe mening i verden. Men vidste du, at sproget også er afgørende for vores evne til at forstå tid og handlingsforløb, for udvikling af medmenneskelige træk som empati og omsorg og for at lære nyt? Ligeledes kan et manglende eller 'hullet' sprog gøre det vanskeligt at planlægge og udføre opgaver, danne overblik og forstå vores egen rolle i det, der sker omkring os.

Viften af udfordringer relateret til et mangelfuldt sprog er bred og meget mere kompleks end vi kan forestille os. Alligevel tager vi ofte sproget for givet. Som noget, der udvikles automatisk, idet vi kommer til verden. Maslow nævner ikke menneskets behov for sprog noget sted i sin behovspyramide. Men faktisk burde sprog være i kategori med de allermest basale fysiske behov som mad, vand, ilt og søvn. Sprog er fundamentalt og nødvendigt for vores overlevelse. Hvad sker der, når sproget mangler eller er mangelfuldt? Kan vi ikke bare bygge det op senere i livet? Svaret er nej – og jo. Vi kan ikke reparere på det hele, men vi kan gøre meget med den rette sproglige indsats. En indsats, som Castberggård er eksperter i gennem mere end 50 år, og som sætter os ikke bare på Danmarkskortet men verdenskortet som fakkeltænder for god kommunikation mellem mennesker og for mennesker.

Sprog tidligt i livet

Et sprog udvikles i løbet af de første fem år af et barns liv. Og heldigvis har langt de fleste af os adgang til et rigt og flydende sprog allerede fra vi ligger i maven. Når vi kommer til verden, er interaktion med vores forældre afgørende for udvikling af sproget. Den tidlige interaktion med gestik, ansigtsudtryk og øjenkontakt er en forudsætning for, at vi kan tilegne os et sprog. Ligesom vi bruger stemmen som en naturlig måde at interagere og lære barnet at kommunikere. Hvis høresansen mangler eller er nedsat, vil den del af interaktionen gå tabt. Derfor er tydelig visuel gestik og interaktion altafgørende.

Når der fødes et døvt barn, er der forskellige faktorer, der spiller ind på udviklingen af sprog. Studier viser, at gruppen af børn med nedsat hørelse og CI udvikler den højeste grad af Theory of Mind, altså evnen til at sætte sig i andres sted, hvis de i det daglige får kommunikation på både tegnsprog og tale, også højere end normalhørende børn. Samme gruppe ligger i bunden, hvis kommunikationen foregår uden tegnsprog, også selvom der anvendes enkelte støtte-tegn. Børn med høretab, der både får tegnsprog og talesprog, er også den gruppe der har det største ordforråd, når man kigger samlet på mængden af tegn og ord.

Sprog som medicin

I Finland forventes det, at døve børn og børn med hørenedsættelse med diagnoser ligger på mellem 30-40%. Forskning blandt døve børn af døve forældre, som taler tegnsprog i hjemmet, viser, at antallet af børn med sprogudfordringer og autismediagnoser er næsten det samme som blandt normalhørende børn (7% og 1%). Der er altså ikke nogen særlig grund til, at døve børn skulle have flere udfordringer end andre børn. Men det har de, og forskellen har relation til sproget. Vi oplever, at mange af eleverne har flere udfordringer end høretabet, og ofte er det tydeligt, at det hænger sammen med et mangelfuldt sprog. Det er lettere at tale om udfordringerne, når de har et sprog at kommunikere med. Et sprog gør det er lettere at hjælpe dem.

De unge kan have store huller i sproget, når de kommer på Castberggård. For at undgå huller i sproget, kræver det viden tidligt i barnets liv hos forældre og fagprofessionelle. Denne viden er der ikke altid, og mange vokser op med forskellige grader af sproglig deprivation. Ordet deprivation anvendes, fordi det er noget, der sker udefra – noget der kunne være undgået med den rette indsats. Det kræver en massiv sproglig indsats, hvis hjælpen først kommer senere i livet, som når barnet bliver ungt eller voksent. Med en højt specialiseret indsats baseret på den rette kommunikationsform, forståelse af og føling med de mennesker, der har brug for hjælp, oplever vi på Castberggård at vi kan give eleverne sproget og vi kan arbejde med dem, så de kan forstå det samfund, de er en del af.

Vi kan give dem mulighed for at blive selvstændige individer, der over tid kun vil have behov for minimum støtte eller slet ingen støtte. Det kan vi, fordi de bliver mødt af professionelle, som kan forstå dem og allervigtigst kan kommunikere med dem, så de bliver livsduelige, bliver til nogen og forhåbentlig til noget.

Sproget er vores fakkelt

Vi ved fra studier og fra vores arbejde med mennesker, der er vokset op med et mangelfuldt sprog, at der hos denne gruppe er flere sundhedsmæssige udfordringer og større samfundsøkonomiske udgifter. Og vi ved også, at vi kan vende nogle af disse udfordringer, hvis vi arbejder målrettet med at opbygge sprog bl.a. hos sprogdepriverede unge med høretab, og fra nogle af de døve flygtninge, vi møder, der er vokset op uden adgang til et sprog. Men vi ved også, at det ikke kun er de mest sprogdepriverede, der får svære livsudfordringer grundet huller i sproget. Selv et mindre høretab kan give udfordringer for den enkelte og koste samfundet dyrt.

På Castberggårds STU-forløb og på vores bosted møder vi meget forskellige mennesker, med forskellige baggrunde og med forskellige grader af høretab og sproglig deprivation. Fælles for alle er, at de har brug for et sprogligt boost. Nogle kommer uden at have et sprog, hvor fokus er på at opbygge en grad af sproglig forståelse, så eleven kan begynde at tage læring til sig, at forstå sig selv og andre og langsomt begynde at navigere i eget liv. Andre kommer med massive udfordringer, diagnoser og på kanten af en førtidspension, selvom de måske kun lige er fyldt 18. Derfor er mange af vores medarbejdere også selv døve og alle har en stor faglighed ind i området. De er i stand til at kalibrere kommunikationen, så der sikres forståelse – noget der er umuligt uden et indgående kendskab til målgruppen, et højt niveau af tegnsprog og evnen til at aflæse og kalibrere.

Den kalibrerende tilgang, hvor medarbejderen fornemmer meget fine nuancer ift. hvor meget borgeren forstår, hjælper borgeren til at blive tryk i kommunikationen. Medarbejderne siger, at de sætter undertekster på, hvor de forklarer mere end det, der siges fx i et møde med en kommune. De ved præcis hvor meget information, borgeren får med, hvordan man kommunikerer med borgeren og hvor meget de skal 'tekste' oveni det, der siges eller tolkes.

Et eksempel kan være en sagsbehandler, der taler om den månedlige ydelse, men borgeren forstår ikke konceptet penge eller ved ikke hvordan en bank fungerer. Det kræver meget ekstra tid, forståelse og tålmodighed, og ofte kræver det flere snakke og forskellige måder at forklare det på efterfølgende, hvor alle midler tages i brug for at prøve at skabe forståelse hos borgeren. Her kan dukke nye koncepter eller begreber op, der også skal forklares. Det er en svær opgave uden et stærkt sprog. Med den massive sproglige indsats og en helt særlig pædagogik, har vi rykket mange borgere fra kanten af en førtidspension til at gennemføre en uddannelse eller til at få et arbejde og forsørge sig selv. De har lært at reflektere over egne liv, relationer, fællesskaber, selvudvikling, drømme osv. Når de bidrager til samfundet, opbygger de selvværd og selvtillid og kan gennem sproget indgå i sociale fællesskaber.

Vores mulighed for at være i kontakt med andre og udvikle os som mennesker afhænger af at vi kan forstå omverden og vores egen rolle i den. Sproget er vores vej derhen. Men det er ikke en lige og nyasfalteret motorvej. Det er et amazonisk floddelta af kringelkroge og jungle, man kan fare vild i. Sproget er den fakkelt, vi pejler efter, og den enkelte borger træder sin egen sti sammen med os og i et støttende fællesskab, hvor sprog har førsteprioritet for at vi kan lære at lære, lære at trives og lære at blive hele, reflekterende og kommunikerende mennesker.

*Skrevet af Kajta Lund,
PhD og videnskonsulent på Castberggård*